

3

4

LAGLE: Eks tuntud selgepiirilised lood annavad võimaluse libedat teed minna. Inimene tuleb saali ja tal on lugu teada ka ilma lavastaja panuseta.

Abstraktses kunstis on kõnetavat tervikut luua mitu korda keerulisem. Kui publiku ainuke eelteave on tekst kavalhel, peab dramaturgia olema toimiva lavastuse saavuta-

miseks väga hästi läbi töötatud. Teine asi siia kõrvale on balleti sõnavara. Balleti liigutustikku tuleks vaadata veidike laiemalt.

EINASTO: Praegu, kui vaatan uusi ballette, on koreograafid keskendunud tantsimisele kui tegevusele, liikumismustrile, üksikliigutustele – seda kõike tehaakse väga kiires tempos. Eu-

roopa lavadel valitseb omamoodi post-kylianism, USA lavadel post-balanchine'ism, kuid unustatud on hulk teisi vahendid: poosid, pantomiim, «elavad pildid» ehk *tableaux vivants* jpm, mis lisaks värtsi ja värvi. Kõik ei pruugiks olla tingimata varvastel. Jäsemel ei pea pidevalt lendama üle pea ning tantsida võib ka aeglaselt.

Kui vaatan varasemaid ballette või loen vanu kirjeldusi, siis näen, kui palju võimalusi tänapäeval kasutamata jäetakse.

LAGLE: Süvenemiseks ja sisuks balletis ruumi jagub – nii liikumiskeele kui ka teemade vallas.

Selline vaatamängulisusele toetuv kunst saab aga eksisteerida vaid seetõttu, et pealiskaudsus on üks meie ühiskonna tendentse. Me elame kiirtoidu ja ühekordsete nõude ajastul. Kõik peab olema kergesti tarbitav ja kiiresti naudingut toov. Balletil ei oleks publikut, kui vaatajad nõuaksid midagi muud. Balletti läheb aga vaatama mitu korda enam inimesi kui nüüdistantsu, mis eeldab publikult enam jõupingutust ja mõtlemist. Eestis inimesed lähevad hea meelega vaatama «Luikede järve», mis on kaunis vaadata.

EESTI BALLETTITRADITSIOON ON OLNUD, ET BALLETT ON SÜGAV JA SISULINE KUNST, MIS PEAB VISUAALSE ILU KÕRVAL PAKKUMA ENAMAT.

EINASTO: Oma osa mängib muidugi ka muusika ja tunnus. Ma olen nõus, et ajastu soosib pealiskaudsust, kuid ega balleti sisuliselt huvitavam lavastus võta ju seda publikut ära. Küll aga võiks teater võita hulga publikut, kellele ainult visuaalsest vaatamängust jääb väheseks. Näiteks huvitavam karakteriloometähendab seda, et osa publikut võib tulla vaatama, mida üks või teine tantsija rolliga teeb ja kuidas roll areneb üle hooaja.

Kui seda kõike pole, pole ka mõjuvat põhjust sama lavastust rohkem kui korra vaadata.

LAGLE: Mul on siiski tunne, et on olemas ka see grupp inimesi, kes naudib balletti, sest see on kaunis, balleti ilu puudutab teda. See inimene võib küll vaadata ühte balletti mitu-mitu korda. Koledust on meie maailmas juba niigi üüratult palju ja vajadust ilu järele ei tasu alahinnata.

Olen nõus, et püüeldes sügava sisulisuse poole võib ballett puudutada ilunautijatest laiemat sihtgruppi, kuid ma ei alaväärtustaks ka seda osa publikust, kellele ballettikunst mõjub läbi kauni liikumise. Siinjuures ei pea ma silmas massi, kes päevatööst väsinuna potsatab tuimal pilgul teatrisaali, midagi tunnetamata. Tarvis on võtta kaasa oma mõtted, emotsioonid ja kohalolek ning pakutavat tõeliselt kogeda, olgu siis emotsionaalsel, intellektuaalsel või tunnetuslikul tasandil.

Et ilusat liikumist tõeliselt hingeliselt kogeda, peab see liikumine olema vägagi hästi läbi tunnetatud ja sügavalt läbi töötatud. Sellisel juhul ongi liikumise energia selle sisu ja see, mis puudutab. Näiteks Toomas Edur on õelnud, et etendust vaadates ei pea mõtlema, vaid tunnetama. Liikumine puudutab sind hinge ja seda ei pea lahti harutama või seletama. Abstraktne moodne ballett toimib sellistel alustel.

EINASTO: Muidugi puudutab liikumine meid teistmoodi kui sõna või heli või maal. Väljatamitud, kauni keha esitatud liikumine samuti, kuigi sellesse kiputakse teinekord liialt üle-

olevat suhtuma – nagu mitmed nüüdistantsu tegijad, kes mingil juhul ei taha ilupilte pakkuda. Mõned neist suhtuvad nii ka balletti. Et pole näinud ega tahagi näha – see pole tema jaoks!

Kõrgkool siiski seda ei luba: Tallinna Ülikoolis on balleti ajalugu tudengitele kohustuslik just seetõttu, et ballett on lääne kultuuris hea tantsu moodupuu, tahame me seda või mitte. Aastate jooksul olen kohanud ka üsna trotslikku suhtumist balleti ajaloo õppimisse.

LAGLE: Viljandis saavad balleti ajalugu esimese kursuse tudengid, kes on veel hästi rohelised ja õppejõude usaldavad. Enamikule näitab suunda ja annab selgroo pigem kooliprogrammi kui nende enda mõttet. Ometi on igauks neist eraldi isiksus, oma töökspidamiste ja ideedega.

Ballett on enamikule pigem võõras kunstivorm. Neil ei ole vastuseisu, kuid on vähem või rohkem alateadlik häälestus, et ballett ei ole see, mis neile võiks huvi pakkuda. Arrogantsset suhtumist mina siiani kohanud ei ole. On küll neid, kes ütlevad julgelt välja, et nad ei ole balletiga kokku puutunud, ja selle ähmase teadmise põhjal, mis neil kusagilt saadud on, nad seda enda huvialaks ei pea.

EINASTO: Ja teine külg on balletitantsijad ise, kelle tantsus on tajuda hariduse ja kultuuritaju puudumist, mis avaldub selles, et «Sülfiidi» tantsitakse samamoodi kui «Luikede järve» või «Chopinianat», kuigi koreograafid, ajastud ja stiilid on väga erinevad!

Meil on ülikooli sisseastumiskatsetele sattunud ka selliseid balletikooli õpilasi, kes ei suuda nimetada kolme Tšaikovski balletti (millest nad kõik on tantsinud lõike), rääkimata sellest, et nad teaksid Eesti või maailma tuntud tantsijaid-koreograafe. See on masendav.

LAGLE: Lõpptulemusena on seda kõike ka laval näha – tantsijate vähene haritus toetab hõreda sisu ja kauni visuaaliga ballette, ja vastupidi – väheste sisuliste nõudmistega balletid võimaldavad lihtsalt füüsiliselt andekatel tantsijatel läbi lüüa, ent ei toeta tantsijate intellektuaalset ja emotsionaalset arengut. Ometi usun ma, et tõelisel tippudel on siiski kõike, nii kehalist kui ka vaimset tunnetust ja tundlikkust.

EINASTO: Jah, Eesti balletitraditsioon on olnud, et ballett on sügav ja sisuline kunst, mis peab visuaalse ilu kõrval pakkuma enamat. Sisukusega paisitis Eesti ballett silma juba 1937. aastal esimesel välissõidul Helsingisse, mil kaasa oli võetud Rahel Olbrei lavastatud «Pähklipureja». Ning nõukogude ajal gastrrollidel balletipealinnaadesse Moskvasse ja Leningradi.

Meie mõtiskelu algatanud «Luikede järvgi» on Rahel Olbrei, Anna Ekstoni ja Vladimir Burmeistri lavastustes lisaks kaunile ilmele ka loogilise süžee ja rikaste karakteritega ballett, mis veel aastakümneid hiljem inimestel meele ja südames. Seda sisukust tehnilise meisterlikkuse kõrval ei tahaks kuidagi kaotada, olgu siis klassikalises või nüüdisaegses balletis.